

Nr 175.

Af herr **Linders**, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om den lägre landtbruksundervisningens ordnande.

I statsverkspropositionen föreslår Kungl. Maj:tt på jordbruksministrernas hemställan Riksdagen att godkänna en ny organisation för den lägre landtbruksundervisningen. Enligt densamma skulle bland annat den skoltyp, som benämnes »landtmannaskolor», och som är afsedd för det lilla eller det medelstora jordbrukets utöfvare, undergå en viktig förändring.

För närvarande äro dessa landtmannaskolor i allmänhet nära förbundna med folkhögskolorna och för inträde kräfvades gärna att eleven skall ha genomgått folkhögskola eller genom pröfning visat sig äga motsvarande kunskapsmått. Nu har kommittén angående ordnandet af den lägre landtbruksundervisningen föreslagit inrättande af ett nytt slags landtmannaskolor af så kallade B-typ, vid hvilka det för inträde blott skulle krävas ett kunskapsmått, motsvarande minimikursen vid våra folkskolor.

Det är ju i och för sig en tilltalande tanke, att den fattige landtbrukaren på detta sätt skulle med mindre kostnader — kursen blir ju ettårig i stället för tvåårig, ifall man räknar med folkhögskolekursens nödvändighet — kunna vinna utbildning i sitt yrke. Men vid närmare undersökning ter sig det framlagda förslaget i flera viktiga afseenden som synnerligen betänkligt.

Det är först och främst tydligt att upprättandet af själfständiga landtmannaskolor skulle blifva en farlig konkurrent för folkhögskolan. Många landtmän, särskildt de fattigare, men säkert äfven andra, skulle naturligtvis föredraga den kortare kursen framför den längre och mera

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 71 Häft. (Nr 175—179.) 1

fordrande. Alltså är det fara värdt att mången folkhögskola skulle se ej blott sin landtmannaskola utan äfven den egentliga folkhögskolan mista många af sina elever och därigenom hämmas i sin utveckling eller gå tillbaka. Detta ter sig desto orättvisare, som landtmannaskolan — såsom svenska folkhögskolans lärareförening framhållit — vuxit upp ur folkhögskolan som ett naturligt led och af denna hjälpts fram med stora ekonomiska uppoffringar. Till detta, om jag så får kalla, ideella skäl, som likväl gifvetvis icke kan vara afgörande, komma sedan mycket kraftiga reella.

Folkhögskolan sträfvar att gifva landtbefolkningen *allmän bildning*, en sträfvan, hvori denna befolkning själf — i den mån ej ekonomien lägger hinder i vägen — på de allra flesta trakter i vårt land ifrigt understöder den. Att de nya B-skolorna ej alldeles kunna undvara allmänbildning har kommittén insett, men de ha naturligtvis blott plats för några få ämnen, och äfven i fråga om dessa måste de själfklart stanna långt efter folkhögskolorna. Alltså betyder inrättandet af B-skolorna i flera fall en stark sänkning af allmänbildningen bland våra mindre jordbrukare och i andra fall komma de åtminstone att försvåra allmänbildningens höjande. Det behöfver knappt sägas, hur beklaglig en dylik utveckling bakåt skulle vara ej blott ur kulturell utan — hvilket härvidlag är det afgörande — i ekonomiskt, landtbrukstekniskt afseende. Man behöfver blott kasta en blick först på de länder, där jordbruket är högst utveckladt, och sedan på dem, där det står lågt, för att finna, *huru som en hög jordbrukskultur alltid förutsätter en god allmänbildning som grundval*. Samma erfarenhet kan i viss mån göras genom jämförelse mellan olika trakter af vårt eget land.

Just för de nu pågående sträfvandena att höja det svenska småbruket är en god allmänbildning af största vikt. Utan en sådan kunna många af dessa sträfvanden helt enkelt ej realiseras. Man tänke endast på önskemålet om en bättre bokföring inom det mindre jordbruket, hvarom äfven statsverkspropositionen förmäler. Men framom bokföringsföreningar måste vi sikta till en jordbrukarstam, som äfven i detta afseende förstår att reda sig själf och genomtränga sina uppgifter. Äfven ur denna landtbrukaresynvinkel synes en landtmannaskola af B-typ innebära ett tillbakasteg.

Folkhögskoleföreningen framhåller med all rätt, att just de mindre bemedlade bäst behöfva en grundlig undervisning både i allmänt medborgerligt och i fackligt afseende. Om nu dessa, såsom säkert kommer att ske, oftast nödgas söka sig till B-skolorna, så uppstår en *klass-*

skillnad på landtmannaområdet, hvilken är lika betänklig ur social som ur ekonomisk synpunkt.

Ännu en sak bör härvid framhållas. Folkhögskolorna sträfvamer och mer efter att vinna fullt skickliga och utbildade lärare. Detta är också af stor vikt. Ty just för den ungdom, som besöker folkhögskolorna, en ungdom som brinner af bildningslust, är *halfbildningen* en verklig fara. Det är därför högst önskvärdt att folkhögskolelärarne i viktigare allmänbildande ämnen äga, visserligen icke nödvändigtvis lärdom men väl i regeln universitetsstudier. Ty något bättre medel mot halfbildning än vetenskaplig bildning, vetenskapligt allvar gifves säkerligen ej. I landtmannaskolorna skulle nu i viss utsträckning meddelas allmänbildande undervisning (öfver 300 timmar af 800). Men intet är stadgådt om lärarnes kompetens. Skolorna torde oftast få knappa ekonomiska tillgångar; och af lärjungarne kräfvessom sagdt endast ringa förkunskaper. På grund häraf kommer undervisningen i dessa B-skolor säkert i regeln att meddelas af personer, som, äfven om de ej äro direkt inkompetenta, dock stå långt under folkhögskolans lärare. Men äfven folkhögskolan själf får till följd af konkurrensens svårare att hålla lärarnes nivå uppe.

Det kommittén sökt vinna genom inrättande af B-skolorna kan vinnas lika godt på vida mindre betänkligt sätt.

De anmärkningar mot vissa landtbrukslärares kompetens vid de nuvarande landtmannaskolorna, som kommittén framställt, förfalla helt och hållet, om man godtager de kompetensbestämmelser kommittén själf föreslår och hvilka synas vara väl grundade. Men då måste också dessa skolor hållas uppe i sin helhet och ej splittras i en högre och en lägre.

Önskemålet att fattiga landtmän för vida mindre kostnad än nu må kunna få nödig landtbruksundervisning är för visso oeftergiffigt. Men det kan vinnas i stor utsträckning därigenom, att större understöd af statsmedel tilldelas obemedlade och mindre bemedlade lärjungar. Riksdagen har också i sin skrifvelse af år 1907 anvisat denna väg.

Det är härvid att märka att föreningen af folkhögskola och landtmannaskola rent ekonomiskt sedt är mycket praktisk, i det samma lokaler, i viss mån samma lärare o. s. v. kunna nyttjas vid båda skolorna. Till följd däraf kan statsanslaget till stipendier åt elever betydligt höjas utan att ändock staten härigenom åsamkas så stora kostnader som inrättandet af B-skolor skulle kräfvaa. I detta sammanhang vill jag framhålla att den höjning kommittén föreslagit i stipendie-

beloppet åt obemedlade bör göras ännu något större. Det bör enligt min mening, ifall det skall kunna hjälpa fram de obemedlade, motsvara icke »minst hälften» af elevens oundvikliga utgifter, utan snarare sträcka sig fram mot den verkliga kostnaden. Samma principer torde efter hand äfven komma att göra sig gällande för folkhögskolan. Och så blir den fattige lärjungen hjälpt utan förfång för allmänbildningen och utan att i högre grad betunga det allmänna, när den konstlade, onödiga skoltypen undvikes.

De unga landtmän, som i alla fall ej ha råd eller lust eller tillfälle till skolkursen, behöfva dock icke blifva lottlösa, tack vare de så kallade fasta småbrukarekurser, till hvilka, på grund af nästlidna års Riksdags i ämnet fattade beslut, statsbidrag från och med innevarande år utgår. Och dessa kurser innebära ju den allra kraftigaste gensaga mot behofvet af den föreslagna B-typen för landtmannaskolorna.

I den förut omnämnda skrifvelsen af år 1907 uttryckte Riksdagen det önskemålet att krafvet på genomgången folkhögskolekurs ej borde göras till oeftergifligt villkor för inträde i landtmannaskolor. »Oeftergifligt» är väl det krafvet icke någonstädes, men väl krafvet på ett kunskapsmått motsvarande folkhögskolans. Det må medges att detta kraf utan skada för allmänbildningen borde kunna mildras och ersättas exempelvis med kraf på fullständig folkskolekurs jämte någon tids väl vitsordade studier vid vanlig fortsättningsskola, eller ock motsvarande kunskapsmått inhämtadt på enskild väg.

Någon landtmannaskola af ny typ har däremot Riksdagen, så vidt jag kan förstå, icke begärt. Hushållningssällskapen ha ej heller enhälligt velat vara med därom. Såväl Kronobergs, Gottlands, Malmöhus, Hallands och Örebro som äfven i viss mån Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha afstyrkt B-typen, medan, så vidt af statsverkspropositionen framgår, förvaltningsutskotten i Stockholm, Blekinge, Göteborgs-Bohus och Älfsborgs län tillstyrkt. Södermanlands och Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott vilja kombinera landtmannaskolorna med landtbruksskolorna. Därjämte har Svenska folkhögskolans lärareförening på det kraftigaste motsatt sig inrättandet af B-typen. Meningarna äro som synes synnerligen delade.

Under sådana förhållanden bör en så viktig och så omstridd nydaning som inrättande af en ny skoltyp i vår förut på olika skoltyper så rika tid icke af Riksdagen godtagas.

Slutligen ber jag få ansluta mig till kommitténs mening om be-

hofvet af ökade anslag till stipendier åt medellösa och mindre bemedlade lärjungar vid landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige. Jordbruksministern säger själf härom: »Jag inser visserligen i likhet med kommittén såväl behofvet som befogenheten af att äfven dessa elever komma i åtnjutande af sådant understöd, i all synnerhet som de säkerligen i regel komma från fattigare hem än flertalet af dem, som söka inträde vid åtminstone de hittillsvarande landtmannaskolorna.» Något bättre vitsord behöfver knappast gifvas åt kommitténs behjärtansvärda framställning i den saken.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag vördsamt yrka:

dels att Kungl. Maj:ts framställning i 1911 års statsverksproposition, nionde hufvudtiteln punkt 5, angående ordnande af den lägre landtbruksundervisningen, ej måtte vinna Riksdagens bifall i hvad den afser inrättandet af landtmannaskolor af B-typ, hvarigenom därför äskade »förslagsanslag till understöd åt landtmannaskolor» lämpligen torde kunna sänkas till kronor 125,000: —

dels ock att statsunderstöd åt elever må på sätt och under villkor, som i öfrigt Kungl. Maj:ts förslag innehåller, utgå för beivrande af undervisningsanstalt för den lägre landtbruksundervisningen — ett- eller tvåårig landtbruksskola, landtmannaskola eller fast undervisningskurs för småbrukare — med högst 45 kronor i månaden åt obemedlad och högst 25 kronor åt mindre bemedlad, där eleverna själfva bestrida utgifterna för kost och logi, samt med 150 kronor för år åt obemedlad och 75 kronor för år åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna erhålla fri kost och logi, hvarvid det som »understöd åt vissa elever» äskade anslaget lämpligen bör höjas med 25,000 kronor till kronor 60,000: —.

Vid bifall härtill anmodas vederbörande utskott att vidtaga den formulering samt jämkning eller omflyttning af anslagssummorna, som vid närmare pröfning kan befinnas erforderliga.

Stockholm i januari 1911.

Sven Linders.

Nr 176.

Af herr **Linders**, *angående anvisande af ett belopp å 2,000,000 kronor till befrämjande af egnahemsrörelsen.*

Genom lån ur statens egnahemslånefond sattes mindre bemedlade arbetare och med dem likställda under vår nuvarande egnahemsrörelses tidigaste skede i tillfälle att förvärfva äldre redan bebyggda lägenheter. Så sker numera så godt som aldrig. Häremot resa sig visserligen icke några formella bestämmelser i därom utfärdad kungl. kungörelse. Men så äro i stället de praktiska svårigheterna flera och stora.

Låneförmedlarne se i nybebyggda fastigheter, hvilkas åbyggnader ofta äro brandförsäkrade för all framtid, större och mera betryggande säkerhet för sitt ansvar inför staten än äldre lägenheters gamla åbyggnader förmå bereda. Dessutom torde benägenheten, när låneförmedlaren samtidigt sysslar med inköp, styckning och försäljning af jord, kanske själf äfven inköper materialer och bygger, ej just vara stor att utlämna egnahemslån till andra än köpare af deras egna utbudna lägenheter. Härutinnan anse låneförmedlarne sig vara i sin goda rätt, enär de själfva i första hand äro ekonomiskt ansvariga gent emot staten. Det hela göres så lätt till en ren affärshistoria, precis som för ett brandförsäkringsbolag, hvilket sofrar undan de svagare riskerna och behåller de goda.